

Fimmtudaginn 1. febrúar 1996.

Nr. 111/1994.

Bjarni Þ. Guðmundsson

Sigríður B. Guðmundsdóttir

Ragnhildur I. Guðmundsdóttir og

Þóra Guðmundsdóttir

(Kjartan Ragnars hrl.)

gegn

Guðmundi Pálma Kragh

(Ingimundur Einarsson hrl.)

Afsal. Lífsgerningur. Aðfinnslur.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Haraldur Henrysson, Guðrún Erlendsdóttir, Hjörtur Torfason, Hrafn Bragason og Pétur Kr. Hafstein.

Áfrýjendur hafa skotið málinu til Hæstaréttar með stefnu 10. mars 1994. Þau krefjast þess, að hinum áfrýjaða dómi verði hrundið og breytt á þá leið, að afsal 15. júní 1990 til stefnda um jörðina Gölt í Grímsneshreppi í Árnessýslu, þ. e. fyrir hálfri jörðinni ásamt helmingi hlunninda og ræktunar og helmingi íbúðarhúss og útihúsa, verði dæmt ógilt og það staðfest með dómi, að hið afsalaða sé eign dánarbús Kristins Brynjólfssonar, sem andaðist 27. júní 1990. Jafnframt krefjast þau málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst staðfestingar á hinum áfrýjaða dómi og málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

Nokkur ný gögn hafa verið lögð fyrir Hæstarétt.

Kristinn Brynjólfsson, föðurbróðir áfrýjenda og móðurbróðir stefnda, var ókvæntur og barnlaus og hafði þannig óskoraða arfleiðsluheimild. Nægilega er í ljós leitt, að hann hafi 15. júní 1990 verið hæfur til að ráðstafa eignum sínum, en einnig gert sér grein fyrir, að hann ætti skammt ólífað. Fyrir liggur, að hann hafi haft uppi ráðagerðir um að ráðstafa jörð sinni eða hlutum hennar með afsali í lifanda lífi, eftir að hann greindist með krabbamein haustið 1989, án þess að til endanlegrar ákvörðunar væri komið, þegar hann lagðist á sjúkrahús vorið eftir. Er það sama form og haft var á gerningi hans á sjúkrahúsinu. Telja verður, eftir því sem fram er komið, að hið

umdeilda afsal og efni þess hafi verið í samræmi við vilja hans. Hafi hann meðal annars metið samskipti sín og stefnda á þann veg, að afhending eignanna væri ekki án endurgjalds, en fyrir liggur, að hann hafði um áráðil notið stuðnings stefnda í ýmsum efnum við búskap sinn á jörðinni. Verður ekki á það fallist, að ráðstöfun eignanna eigi að teljast gjöf að undirstöðu til. Þegar litið er til þessa og þeirra atvika að frágangi afsalsins, sem lýst er í forsendum héraðsdóms, verður að meta það sem gildan lífsgerning, er orðið hafi bindandi þá þegar.

Með skírskotun til þessa og að öðru leyti til forsendna héraðsdómara ber að staðfesta hinn áfrýjaða dóm.

Rétt er, að áfrýjendur greiði stefnda málskostnað fyrir Hæstarétti, eins og í dómsorði segir.

Í greinargerð áfrýjenda fyrir Hæstarétti eru héraðsdómara að ástæðulausu borin á brýn ámælisverð vinnubrögð við úrlausn málsins og einnig farið óviðurkvæmilegum orðum um framburð eins vitnis. Verður að átélja þetta, þótt ummælin væru ekki ítrekuð við munnlegan flutning málsins.

D ó m s o r ð:

Hinn áfrýjaði dómur á að vera óraskaður.

Áfrýjendur, Bjarni P. Guðmundsson, Sigríður B. Guðmundsdóttir, Ragnhildur I. Guðmundsdóttir og Þóra Guðmundsdóttir, greiði stefnda, Guðmundi Pálma Kragh, 80.000 krónur óskipt í málskostnað fyrir Hæstarétti.

Dómur Héraðsdóms Suðurlands 15. desember 1993.

I.

Mál þetta, sem dómtekið var 17. f. m., er höfðað með stefnu, birtri 3. apríl 1993, af Bjarna P. Guðmundssyni, kt. 120841-7269, Keilufelli 11, Reykjavík, Sigríði B. Guðmundsdóttur, kt. 130842-4459, Kópavogsbraut 78, Kópavogi, Ragnhildi I. Guðmundsdóttur, kt. 211048-7199, Álfheimum 38, Reykjavík, og Þóru Guðmundsdóttur, kt. 230759-3249, Seylugranda 1, Reykjavík, á hendur Guðmundi Pálma Kragh, kt. 050653-4639, Borgarbraut 10, Minni-Borg, Grímsneshreppi, Árnessýslu.

Dómkröfur stefnenda eru þær, að afsal til stefnda, dags. 15. júní 1990, fyrir hálfri jörðinni Gelti í Grímsneshreppi ásamt nánar tilgreindum hluta íbúðarhúss, útihúsa og hlunninda og ræktunar þar verði dæmt ógilt og stað-

fest með dómi, að hið afsalaða sé eign dánarbús Kristins Brynjólfssonar. Þá er krafist málskostnaðar að skaðlausu úr hendi stefnda.

Endanleg efniskrafa stefnda í máli þessu er sú, að hann verði alsýknaður af kröfum stefnenda. Þá er krafist málskostnaðar úr hendi stefnenda in solidum.

Upphaflega var af hálfu stefnda krafist frávísunar málsins, en í þinghaldi 18. október sl. var fallið frá þeirri kröfu.

II.

Í máli þessu er um það deilt, hvort yfirfærsla á eignarrétti að hálfri jörðinni Gelti í Grímsneshreppi ásamt tilteknum hluta íbúðarhúss, útihúsa og hlunninda og ræktunar þar samkvæmt afsali frá 15. júní 1990 sé gild að lögum. Í afsali þessu segir m. a.: „Ég undirritaður, Kristinn Brynjólfsson, kt. 180613-3319, bóndi í Gelti í Grímsneshreppi, sel hér með og afsala systursyni mínum, Guðmundi Pálma Kragh, kt. 050653-4639, Gelti í Grímsneshreppi, eftirtalda eign. Hið selda er ½ jörðin Göltur í Grímsneshreppi ásamt ½ hlunnindum, ½ ræktun jarðarinnar og girðingu, ½ íbúðarhús í Gelti og ½ allra annarra útihúsa í Gelti í minni eigu. Kaupverð eignarinnar er að fullu greitt við undirskrift afsals þessa. . . . Samkvæmt ofanrituðu lýsi ég kaupandann, Guðmund Pálma Kragh, réttan og löglegan eiganda hinnar seldu eignar frá deginum í dag að telja. . . . Til staðfestu handsala ég nafn mitt í votta viðurvist til Böðvars Pálssonar sem og votta rétta dagsetningu og lögræði aðila.“ Í samræmi við framangreint er afsal þetta undirritað af Böðvari Pálssyni f. h. Kristins Brynjólfssonar. Þá er rétt dagsetning og lögræði aðila staðfest af tveimur vottum, þeim Herborgu Pálsdóttur og Aðalheiði Guðmundsdóttur. Var afsalið afhent sýslumanninum í Árnessýslu til þinglýsingar 19. júní 1990 og innfært í þinglýsingabók 20. næsta mánaðar. Hinn 13. nóvember sama ár ritaði nefndur sýslumaður stefnda bréf, þar sem honum var tilkynnt, að þinglýsing afsalsins hefði verið felld úr gildi og færsla í fasteignabók strikuð út. Var sú ráðstöfun byggð á því mati sýslumanns, að skjalið fullnægði ekki ákvæðum 22. gr. þinglýsingalaga, þar eð ekki hefði komið fram í áritun vottanna, að þeir staðfestu handsal útgefanda afsalsins og undirskrift þess, er undir afsalið ritaði fyrir hans hönd. Úr þessum ágalla var síðar bætt. Var þá ritaður á afsalið svohljóðandi texti: „Við undirritaðir vottar að rétttri dagsetningu og lögræði aðila, sem að ofan greinir, vottum einnig, að Kristinn Brynjólfsson, bóndi í Gölt í Grímsnesi, handsalaði Böðvari Pálssyni, Búrfelli, Grímsnesi, umboð til að undirrita ofanskráð afsal fyrir sína hönd. Jafnframt vottum við, að Böðvar Pálsson undirritaði afsalið í okkar viðurvist.“ Undir þetta rita þær Herborg Pálsdóttir og Aðalheiður Guðmundsdóttir, en þær höfðu, svo sem fyrr greinir, áður

vottað rétta dagsetningu afsals og lögræði aðila. Var afsalið þessu næst afhent til þinglýsingar 3. desember 1990 og það innfært í þinglýsingabók að nýju 17. sama mánaðar.

Kristinn Brynjólfsson lést á sjúkrahúsinu á Selfossi 27. júní 1990, tæpum tveimur vikum eftir að afsal það, sem hér um ræðir, var undirritað. Hafði hann haustið 1989 greinst með krabbamein, er dró hann til dauða. Hann var ókvæntur og barnlaus og hafði ekki ráðstafað eignum sínum með erfðaskrá.

Pau Kristinn Brynjólfsson og Elínborg Brynjólfsdóttir, móðir stefnda í máli þessu, eignuðust jörðina Gölt ásamt systkinum sínum, Guðmundi og Borghildi, 18. desember 1965. Kom fjórðungur jarðarinnar í hlut hvers við skipti á dánarbúi föður þeirra, Brynjólfs Þórðarsonar. Sama dag afsöluðu þau Guðmundur og Borghildur sínum eignarhlutum til Kristins. Var hann þar með orðinn eigandi jarðarinnar að $\frac{3}{4}$ hlutum. Þeim eignarhluta sínum afsalaði hann síðan annars vegar til stefnda með framangreindu afsali 15. júní 1990 og hins vegar til systur sinnar og móður stefnda, Elínborgar, með afsali, dagsettu sama dag. Hefur gildi þessara síðastgreindu afsala verið veðfengt af hálfu stefnenda málsins, en þau eru börn Guðmundar Brynjólfs-sonar og þar með lögerfingjar Kristins. Er samhliða því máli, sem hér er til úrlausnar, rekið annað mál til ógildingar á heimildarbréfi Elínborgar.

Dánarbúi Kristins Brynjólfssonar var tekið til opinberrar skiptameðferðar sem skuldafrágöngubúi. Er skiptum ekki lokið. Fór skiptaráðandinn í Árnæssýslu með málefni búsins í upphafi, en 18. maí 1992 vék hann sæti að kröfu stefnenda. Var Helgi Jóhannesson héraðsdómslögmaður þá skipaður til að gegna starfi skiptastjóra í dánarbúinu. Á skiptafundi 8. janúar 1993 var lýst yfir því af hálfu skiptastjórans, að búið myndi ekki hlutast til um riftun á þeim gerningi sem hér er til umfjöllunar. Hafa stefnendur höfðað mál þetta í eigin nafni og búinu til hagsbóta, sbr. 3. mgr. 68. gr. laga nr. 20/1991.

[Sbr. III.–IV. kafla í dómi Héraðsdóms Suðurlands í málinu nr. E 153/1993; Bjarni P. Guðmundsson o. fl. gegn Elínborgu Brynjólfsdóttur, bls. 358–364 hér að framan.]

V.

Í máli þessu er, svo sem að framan er rakið, deilt um gildi afsals, sem samkvæmt efni sínu kveður á um tiltekna eignayfirlæslu til stefnda, Guðmundar Pálma Kragh.

Afstöðu málsaðila til sakarefnis er áður lýst.

Telja verður nægilega í ljós leitt, að Kristinn Brynjólfsson hafi 15. júní 1990 verið hæfur til að ráðstafa eignum sínum. Hins vegar bendir flest til

þess, að hann hafi þá gert sér fyllilega grein fyrir því, að hann ætti skammt eftir ólifað.

Í framburði Böðvars Pálssonar hér fyrir dómi kom fram, að hann hefði kynnt Kristni heitnum efni hins umdeilda afsals með því að lesa það í áheyrn hans. Hefði Kristinn lýst yfir, að þar greind ráðstöfun væri í samræmi við vilja sinn. Þá hafa vottarnir Herborg Pálsdóttir og Aðalheiður Guðmundsdóttir staðfest fyrir dómi, að Böðvar hafi undirritað afsalið í viðurvist þeirra, eftir að Kristinn hafi falið honum að annast þá gerð fyrir sína hönd. Þá er ráðstöfun sú, sem hér um ræðir, í fullu samræmi við skilmerkilegan vitnisburð Borghildar Brynjólfsdóttur. Loks ber að hafa það í huga, að ekkert hefur komið fram í málinu, sem bendir til þess, að Kristinn heitinn hafi á þeim tíma, sem hér skiptir máli, viljað ráðstafa þeim eignum, sem tilgreindar eru í afsalinu, á annan hátt en þar kemur fram. Þá er hin umdeilda ráðstöfun ekki óeðlileg miðað við aðstæður.

Í umprættu afsali er skýrt tekið fram, að kaupverð hinna seldu eigna sé að fullu greitt. Kaupverðið er hins vegar ekki tilgreint sérstaklega. Samkvæmt orðum sínum ber afsalið þannig ótvírætt með sér, að endurgjald hafi komið fyrir þær eignir, sem afsalað var. Með því, sem áður er rakið og svo sem hér hagar til, þykja ekki vera efni til að hnekkja þessu ákvæði afsalsins. Af sömu ástæðu verður ekki litið svo á, að endurgjaldið hafi verið þess eðlis, að jafna megi umræddu eignaafsali við gjafagerning. Að þessu virtu telst hin greinda ráðstöfun ekki vera gjöf á dánarbeiði í skilningi 54. gr. erfðalaga nr. 8/1962.

Samkvæmt öllu því, sem hér hefur verið tilfært, er það álit dómsins, að ekki séu efni til að ógilda þá ráðstöfun, sem um er deilt í máli þessu. Verður stefndi því sýknaður af kröfum stefnenda.

Rétt er, að stefndur greiði stefnda óskipt 130.000 krónur í málskostnað. Við ákvörðun hans hefur ekki verið tekið tillit til virðisaukaskatts.

VI.

Stefna í máli þessu brýtur stórlega í bága við ákvæði e-liðar 1. mgr. 80. gr. laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála. Þannig er í stefnunni fjallað ýtarlega og í löngu máli um atriði, sem ekki hafa beina þýðingu fyrir úrlausn málsins. Dregur málatilbúnaður stefnenda að öðru leyti nokkurn dóm af þessu. Ber að átelja þetta.

Porgeir Ingi Njálsson héraðsdómari kvað upp dóm þennan.

D ó m s o r ð:

Stefndi, Guðmundur Pálmi Kragh, á í máli þessu að vera sýkn af kröfum stefnenda, Bjarna P. Guðmundssonar, Sigríðar B. Guðmundsdóttur, Ragnildar I. Guðmundsdóttur og Þóru Guðmundsdóttur.

Stefnendur greiði óskipt stefnda 130.000 krónur í málskostnað.
